

*Οι ευρύτερες αντιλήψεις, οι
πολιτικές εξελίξεις και οι
θεσμικές μεταβολές ως
παράγοντες
ετεροκαθορισμού της
εκπαιδευτικής πολιτικής
στην Κύπρο*

Η κληρονομιά (α)

- Εθνοκοινοτική οργάνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

Επικράτηση ως «αυτονόητης» της εθνοκοινοτικής αντίληψης για την οργάνωση της εκπαίδευσης

- Η επικρατούσα στην ίδια τη Βρετανία αντίληψη για την εκπαίδευση την ήθελε «ημιδημόσια», με σημαντική κοινοτική συμμετοχή. → Σε όλες τις αποικίες της εφάρμοσε ανάλογη πολιτική

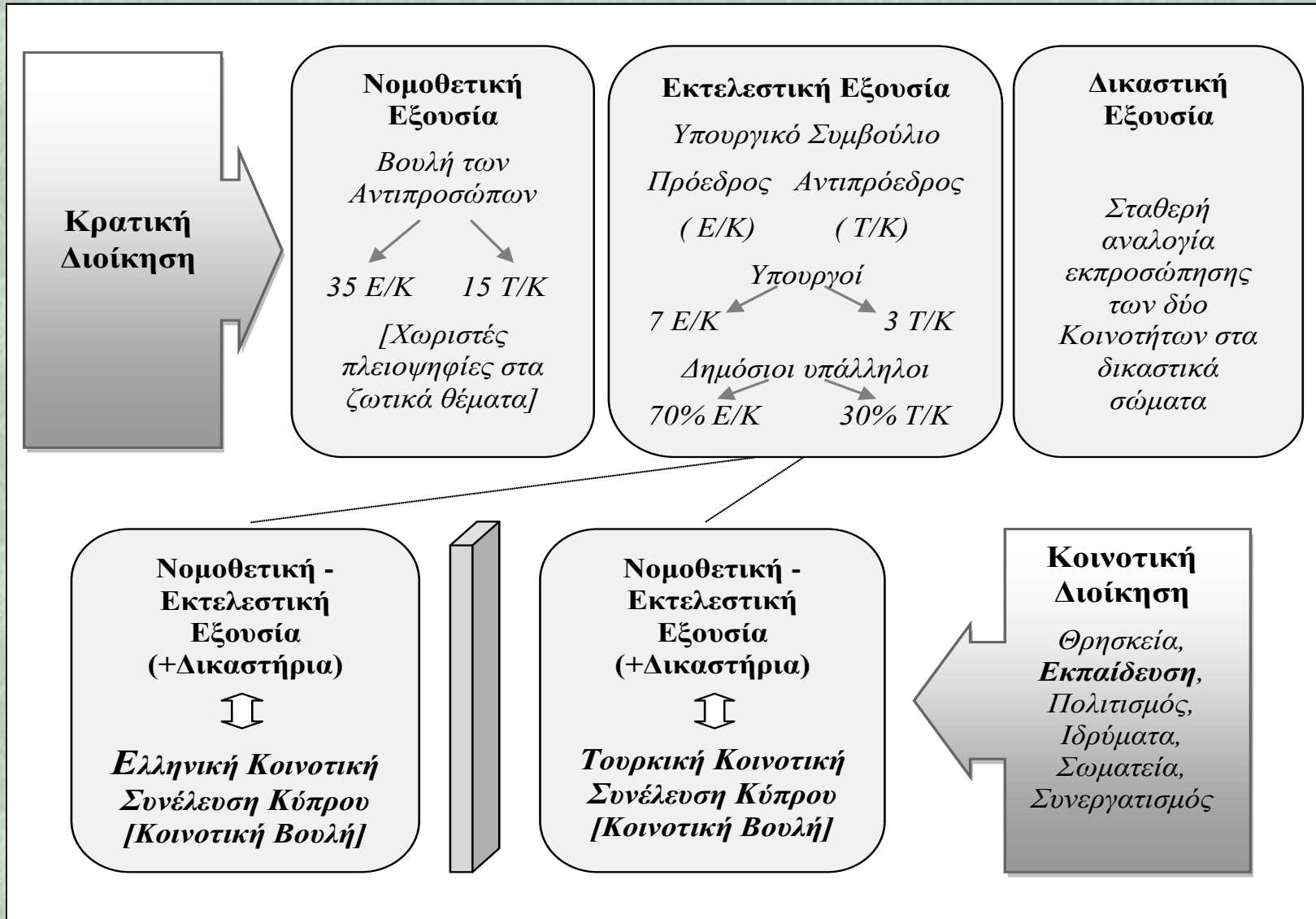
Συνέχιση του εθνοκοινοτικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης στην Κύπρο και από τους Βρετανούς, με ασθενείς αρχικά μηχανισμούς κεντρικής οργάνωσης

Η κληρονομιά (β)

- Ο συνδυασμός κοινοτικού *χαρακτήρα* της εκπαίδευσης, *διαφωτισμού* και *αλυτρωτισμού* την καθιέρωσαν ως το σημαντικότερο μέσο τόνωσης της *εθνικής συνείδησης* και επίτευξης των *εθνικών στόχων*

- Έντονα *ιδεαλιστικός* χαρακτήρας και συνακόλουθη *υποβάθμιση* της κοινωνικής και οικονομικής διάστασης της εκπαίδευσης, επί αποικιοκρατίας

- Κάθε αλλαγή ερμηνευόταν ως προσπάθεια *απομάκρυνσης* της εκπαίδευση από τον ελληνικό της χαρακτήρα.

- *Υπόστρωμα καχυποψίας* έναντι κάθε αλλαγής που απέκλινε από την Ελλάδα. Διατηρήθηκε *και μετά το 1960*

Το πλαίσιο μετά το 1960

(α) Η δομή του κράτους

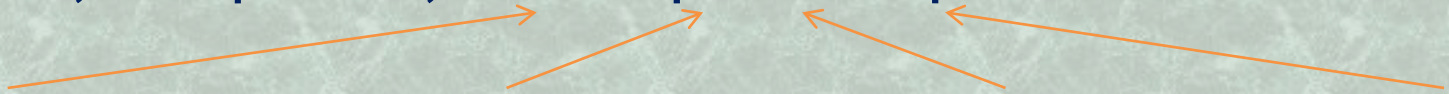

(β) Οι δυναμικές που αναπτύχθηκαν

- Ενθουσιασμός αυτοκαθορισμού κατά τη μεταβατική περίοδο. Οικοδόμηση.
- Ισχυρός άνδρας ο Κ. Σπυριδάκης. Οραματίζεται: (α) Την πνευματική και εκπαιδευτική **ταύτιση** Ελλάδας-Κύπρου. (β) Την ενίσχυση της **εθνικής συνείδησης** και την εξυπηρέτηση της Ένωσης μέσω της Εκπαίδευσης. (γ) Τη **δωδεκάχρονη δωρεάν υποχρεωτική εκπαίδευση** και τη μαζικοποίησή της. (δ) Τη δημιουργία **χρηστών πολιτών**, ανεξαρτήτως επαγγέλματος.
- Το **συγκεντρωτικό σύστημα** σύντομα οδηγεί σε «αντιπολίτευση» εκ μέρους αποκεντρωτιστών, με «ηγέτη» τον Φρ. Πετρίδη.
- Διαφορετικές κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες οδηγούν σε πιέσεις για **αποκλίσεις** από την Ελλάδα.

(γ) Η ίδρυση του Υπουργείου Παιδείας

Η κατάργηση της ΕΚΣΚ και η ίδρυση του Υ.Π. το 1965, παρά τις διαφωνίες Κ. Σπυριδάκι, ήταν το αποτέλεσμα

Της επικράτησης των απόψεων **Τ. Παπαδόπουλου** (για την ΕΚΣΚ και για την εκπαιδευτική πολιτική) και της επιβολής της ισχύος του στο Υπουργικό Συμβούλιο

Της ανάγκης τόνωσης της **διεθνούς παρουσίας** της Κυπριακής Δημοκρατίας με την μονοκοινοτική διοίκηση του κράτους μετά το 1964

Της σύντομης διοικητικής και κυρίως οικονομικής **αποτυχίας** του μοντέλου με τις Κοινοτικές Συνελεύσεις

Της σιωπηλής αποδοχής των διαφορών με την Ελλάδα. **Αδύνατη** η απόλυτη εκπαιδευτ. **ταύτιση**

(δ) Οι προεκτάσεις της ίδρυσης του Υ.Π.

(ε) Οι Τουρκοκύπριοι

- Έδωσαν χαρακτήρα **εθνικού δόρατος** στην εκπαίδευσή τους μόλις τις τελευταίες δεκαετίες πριν την ανεξαρτησία.
- Μέχρι το 1960, το ποσοστό των Τουρκοκύπριων κοριτσιών που φοιτούν στο Δημοτικό είναι **υψηλότερο** εκείνου των Ελληνοκυπρίων (Κεμαλισμός).
- Οι Τουρκοκύπριοι παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά φοίτησης στη Μ.Ε.. Όμως, **μετά το 1964, αυξάνονται σημαντικά**, όπως και τα ποσοστά κοριτσιών που συνεχίζουν με πανεπιστημιακές σπουδές. Οι σπουδές στην Τουρκία, Βρετανία και άλλες χώρες μετατρέπονται σε **διέξοδο**.
- Η δυσαρέσκεια από την καταπίεση των Τούρκων στρατιωτικών και η επιθυμία για εκσυγχρονισμό διεύρυναν τις **αποκλίσεις** μεταξύ Τουρκοκυπριακής και Τουρκικής Εκπαίδευσης στα τέλη της δεκαετίας του 1960.
- Οι σπουδές στην Τουρκία και στην Ευρώπη μετέτρεψαν πολλούς Τουρκοκύπριους σε **ριζοσπάστες** και πολέμιους του καθεστώτος.

(στ) Οι πολιτικές κρίσεις και η εκπαίδευση

- ❖ Ο απόλυτος διαχωρισμός κράτησε σε *πλήρη απόσταση* ΕΚΣΚ και ΤΚΣΚ στον χειρισμό της εκπαίδευσης.
- ❖ Η σύγκρουση του **1963-4** οδήγησε τους Ελληνοκυπρίους (α) στην κατάργηση της ΕΚΣΚ και στην *ίδρυση του Υ.Π.* [1965], (β) στην πλήρη *επιστράτευση* της εκπαίδευσης στον στόχο της ένωσης («ένωση από τα κάτω»). Οι Τουρκοκύπριοι απομονώθηκαν στους *θύλακες*, με αποτέλεσμα (α) σοβαρά *προβλήματα λειτουργίας* της εκπαίδευσης, (β) περαιτέρω *εξάρτηση* και σε αυτόν τον τομέα από την Τουρκία.
- ❖ Η κρίση του 1967 ενδυνάμωσε τις *τάσεις απόκλισης* από την εκπαίδευση της Ελλάδας, παρά τη ρητορική. Σύγκρουση Κ. Σπυριδάκι με Τ. Παπαδόπουλο και Ρ. Σολομίδα.
- ❖ Η *ένταση στις σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας* 1972-74 ενέτεινε τον έλεγχο από το καθεστώς των συνταγματαρχών, επηρέασε άμεσα την *εκπαιδευτική πράξη* (συγκρούσεις μαθητών, σχέσεις εκπαιδευτικών με παρακράτος), ανέδειξε έντονα τον πολιτικό χαρακτήρα του διλήμματος *«ταύτιση με την Ελλάδα - απεξάρτηση»*.

Το ρήγμα του 1974

- Πρωτοφανή προβλήματα στη λειτουργία των σχολείων (πρόσφυγες, εγκαταστάσεις)
- Ντε φάκτο εγκατάλειψη του οράματος της ένωσης
- Ενδυνάμωση των ανεξαρτησιακών τάσεων
- Μεταπολίτευση στην Ελλάδα

Ροπή προς την ανεξάρτητη - εν μέρει - εκπαιδευτική πολιτική

- Εξάρτηση στην υλικοτεχνική υποδομή
- Αύξηση ροών για σπουδές στην Ελλάδα
- Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα
- Ασθενείς θεσμοί παραγωγής εκπαιδευτικής πολιτικής στην Κύπρο
- Ομαλοποίηση του εσωτερικού κλίματος

Περιορισμός της ροπής, καθιέρωση σχετικά ισότιμων σχέσεων με ΥΠΕΠΘ

Παράγοντες που επηρεάζουν την εκπαιδευτική πολιτική μετά το 1980

- Ανάκτηση του «**εθνικού ρόλου**» της εκπαίδευσης στις συνειδήσεις: Στόχος η απελευθέρωση (αντί της ένωσης).
- Αντιστρόφως ανάλογη **πτώση του κύρους των εκπαιδευτικών** μέσα στην κοινωνία (αντανάκλαση στα ΜΜΕ).
- **Μαζικοποίηση** της Μέσης και – από τη δεκαετία του '90 – της Ανώτερης Εκπαίδευσης (και στα δύο φύλα).
- **Αδράνεια** και τυποποίηση-ανελαστικότητα στα **υποσυστήματα**: Δομές Υ.Π., αξιολόγηση μαθητών και εκπαιδευτικών, επικοινωνία με γονείς, προαγωγές.

Υ.Π. , εκπαιδευτική πολιτική και κρατικός μηχανισμός

- Χρονική καθυστέρηση στην ίδρυση του Υ.Π.
- Ανταγωνιστική αντιμετώπιση από τα «βασικά» υπουργεία, από την αρχή της ίδρυσης
- Απουσία προϋπάρχουσας δομής επί Βρετανών
- Ανορθολογικές δομές, κάθετα συγκεντρωτικές

Μειωμένη ευελιξία και αποτελεσματικότητα

Περιορισμένες δυνατότητες μακρόπνοου σχεδιασμού και εξάρτηση από την ανελαστική εξουσία άλλων υπουργείων

Απουσία δομών συνέχειας, ελέγχου, βελτιώσεων στη βάση ερευνητικών δεδομένων

Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ως επικαθορίζουσα

- ❖ Η μαζικοποίηση της Τριτοβάθμιας επηρεάζει και περιορίζει τις **δυνατότητες αλλαγών** στις άλλες δύο βαθμίδες και ιδιαίτερα στη Μέση.
- ❖ Οι προϋπάρχουσες επιλογές (ΑΤΙ, ΠΑΚ, Νοσηλευτική, Δασικό Κολλέγιο, Ξενοδοχειακή), έγιναν πολύ γρήγορα **προορισμοί «χαμηλών προσδοκιών»** και «χαμηλού κύρους» (Bourdieu).
- ❖ Η λειτουργία του κρατικού πανεπιστημίου συνέπεσε σχεδόν με την ανάπτυξη των ιδιωτικών. Η «**έκρηξη**» και η μη ομαλή εξέλιξη προκάλεσε ανισορροπίες, συνδεδεμένες και πάλιν με την κληρονομιά του «**πολιτιστικού κεφαλαίου**».

Η περιπέτεια της ίδρυσης του Πανεπιστημίου Κύπρου (1)

- ✓ Οι πρώτες νύξεις για ίδρυση πανεπιστημίου στην Κύπρο έγιναν το 1930-32 και επανήλθαν με περισσότερη ένταση το 1948-53.
- ✓ Κατά τη δεκαετία του 1960 έγιναν πολλές προτάσεις από οργανισμούς και πανεπιστήμια για ίδρυση έστω μονάδων.
- ✓ Η δαπάνες για σπουδές στο εξωτερικό, παραμονές του 1974, άγγιζαν το 50% των δημόσιων και ιδιωτικών δαπανών για την εκπαίδευση γενικά.

Ερώτημα: *Γιατί, λοιπόν, το Πανεπιστήμιο Κύπρου άρχισε τη λειτουργία του μόλις το 1992;*

Υπόθεση: *Το ζήτημα ήταν εξαρχής και για δεκαετίες έντονα φορτισμένο πολιτικά.*

Η περιπέτεια της ίδρυσης του Πανεπιστημίου Κύπρου (2)

Η έρευνα αποδεικνύει ότι πράγματι το θέμα αντιμετωπίστηκε με εξαιρετική πολιτική φόρτιση:

- ❖ Η αρθρογραφία στους Times του Λονδίνου 1948-53 αποκάλυπτε σκέψεις για ίδρυση πανεπιστημίου *με στόχο τη μη μετάβαση στην Ελλάδα για σπουδές και άμβλυση του πόθου για ένωση*. Έτσι, στις συνειδήσεις των ηγετών των Ελληνοκυπρίων καταγράφηκε το πανεπιστήμιο ως *μέσον άλωσης της εθνικής συνείδησης*.
- ❖ Μετά το **1960**, κάθε πρόταση αντιμετωπιζόταν με καχυποψία: Ακόμη κι αν το πανεπιστήμιο θα ήταν ελληνικό ή ελληνόγλωσσο, η μη μετάβαση στην Ελλάδα για σπουδές *θα χαλάρωνε* τους πνευματικούς και γενικότερους *δεσμούς*, και την εθνική συνείδηση.
- ❖ Μετά το **1974** υποχώρησε – όχι πλήρως – η επιφυλακτικότητα για εθνικούς λόγους. Παρατηρούνταν όμως *διστακτικότητα* στην προώθηση των διαδικασιών, και για λόγους τεχνικούς-οικονομικούς.
- ❖ Μόλις το **1988** *επιταχύνονται εντυπωσιακά οι ρυθμοί* των διαδικασιών και έχουμε ίδρυση του ΠΚ τέσσερα χρόνια μετά.

Το εκπαιδευτικό-κοινωνικό στίγμα των μεταρρυθμίσεων 1976-80 και 2000-02

- Η μεταρρύθμιση του 1976-80 επιδίωξε τον **εκσυγχρονισμό** του εκπαιδευτικού συστήματος, τη μετάθεση του κέντρου βάρους από τον εκπαιδευτικό στον **μαθητή** και τις ανάγκες του, την ενίσχυση του **παρεμβατικού κοινωνικού ρόλου** του σχολείου.
- Η μεταρρύθμιση του 2000-02 εστιάστηκε περισσότερο στη Μέση Εκπαίδευση, με **παρόμοιους στόχους** και με βασικό αξίωμα τη **διεύρυνση των οριζόντων** των μαθητών και τον εμπλουτισμό της **καλλιέργειας δεξιοτήτων**.

Και οι δύο μεταρρυθμίσεις εκδήλωσαν μια υποφώσκουσα διμέτωπη αντίδραση στον εμπειρισμό και στον κλασικό ιδεαλισμό. Ηττήθηκαν και οι δύο και ανατράπηκαν στην πράξη (πολύ πριν την επίσημη αναθεώρησή τους) κυρίως επειδή ο εμπειρισμός είναι κοινωνικά κυρίαρχος, ενώ παράλληλα η ρητορική στην εκπαιδευτική πολιτική παραμένει ιδεαλιστική.

Συμπερασματικά

Εθνοκοινωνική
κληρονομιά

Κυριαρχία
ιδεολογικού/
πολιτικού
παράγοντα

Δομή/θεσμικό
πλαίσιο

Εμπόδια στη
χάραξη
εκπαιδευτικής
πολιτικής και
στην
επιστημονική
υποστήριξή της